

В. А. Гладуш

Дніпропетровський національний
університет імені Олеся Гончара

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДІВ В УКРАЇНІ (1960-ті рр.)

Розглянуто еволюційні процеси, що відбувалися в післядипломній освіті логопедів в Україні в другій половині 1960-х рр. Здійснено аналіз архівних документів, у яких відображені важливі урядові рішення з питань надання логопедичної допомоги дітям з мовленнєвими порушеннями. Показано динаміку розширення мережі логопедичних пунктів у регіонах України. Охарактеризовано основні форми післядипломної освіти логопедів, серед яких були курси підвищення кваліфікації, республіканські й міжобласні науково-практичні конференції, семінари-практикуми, наукові сесії, педагогічні читання. Визначено, що зміст післядипломної освіти логопедів удосконалювався введенням додаткових медичних дисциплін і збільшенням навчального часу на практичні заняття в спеціальних школах. Показано організаторську роботу Республіканського навчально-методичного кабінету спеціальних шкіл, методичну допомогу Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР, практичну діяльність дефектологічного факультету Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького.

Ключові слова: професійна підготовка, післядипломна освіта, логопеди, курси підвищення кваліфікації та перепідготовки, семінари-практикуми, науково-практичні конференції.

Постановка проблеми. Постійно діючою ланкою в національній системі безперервної освіти є післядипломна освіта, яка забезпечує фахове вдосконалення громадян, поглиблення, розширення й оновлення професійних знань, умінь і навичок. Для глибокого розуміння і правильного розв'язання багатьох сучасних проблем перепідготовки, підвищення кваліфікації дефектологічних кадрів великого значення набуває вивчення, теоретичний аналіз і творче використання досвіду, набутого за весь період розвитку нашого суспільства, народної освіти і вищої педагогічної школи зокрема. Історичний підхід дає змогу глибше зрозуміти закономірності розвитку того чи іншого явища, його стану й напрямів подальшого вдосконалення.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми історії корекційної педагогіки висвітлювали у своїх наукових працях В. Бондар, В. Гладуш, В. Золотоверх, Л. Одинченко, І. Колесник, М. Супрун, С. Федоренко, О. Форостян, О. Шевченко, М. Ярмаченко та ін. Зазначимо, що специфіку розвитку теорії і практики підготовки логопедичних кадрів в Україні дослідила О. Потапенко. Утім шляхи вдосконалення професійної підготовки логопедів висвітлено, на наш погляд, недостатньо. Тому

проблема підвищення фахової кваліфікації та формування системи післядипломної педагогічної освіти логопедів на різних етапах еволюції залишається актуальним предметом дослідження.

Мета дослідження полягає у висвітленні основних форм та змісту післядипломного навчання логопедів в Україні в другій половині 1960-х рр.

Виклад основного матеріалу. На початку 1960-х рр. предметом дослідження спеціальної педагогіки стала велика група дітей з різними порушеннями мовленнєвої діяльності (алалія, афазія, заїкання тощо). Доповідна записка про хід виконання постанови Ради Міністрів УРСР № 232 від 3 березня 1962 р. «Про стан і заходи поліпшення навчання, виховання і лікування дітей з дефектами розумового і фізичного розвитку Української РСР» зазначала, що в Україні існували труднощі з надання дітям логопедичної допомоги, особливо в масових школах. Тому з початку 1960-х рр. у республіці проведено роботу з відкриття логопедичних пунктів. Так, у Дніпропетровській області відкрито 7 логопедичних пунктів, Черкаській і Хмельницькій – по 6, Львівській – 3, Чернігівській – 5. Однак у деяких областях, зокрема у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській станом на кінець 1962 р. не відкрито жодного логопедичного пункту. Окрім того, існувала серйозна проблема з кадрами логопедів. На посадах учителів-логопедів як спеціальних, так і загальноосвітніх шкіл працювали вчителі мови без спеціальної освіти [5, спр. 3680, арк. 180–183].

Архівні джерела свідчать, що питання організації логопедичної допомоги дітям у навчально-виховних закладах України почали поступово вирішуватися. Проведено певну роботу з перепідготовки працівників спеціальних шкіл. Упродовж 1962 р. перепідготовлено 150 логопедів [5, спр. 3680, арк. 184]. Із відкриттям Республіканського навчально-методичного кабінету спеціальних шкіл (РУМК спеціальних шкіл) робота з логопедичними кадрами помітно активізувалася. Організатором цієї роботи був старший методист Микола Олександрович Гриценок. Уже в грудні 1963 р. – лютому 1964 р. при Київському державному педагогічному інституті (КДПІ) ім. О.М. Горького відбулися тримісячні курси логопедів у кількості 50 осіб. Курси розташовувалися в Київській спеціальній школі № 7, лекції проводилися на навчально-матеріальній базі спеціальної школи-інтернату № 3, практичні заняття – на базах спеціальних шкіл-інтернатів № 2, 3, 7. Теоретична підготовка включала засвоєння знань з основ невропатології, психопатології, спеціальної психології, анатомії, фізіології і патології органів мовлення, логопедії. Практична підготовка передбачала закріплення теоретичних знань, удосконалення методики

проведення занять з дітьми, що мають розлади мовлення. Також для отримання практичних навичок слухачі брали участь у роботі медико-педагогічних комісій по відборі дітей до спецшкіл [5, спр. 3673, арк. 76].

Проте аналіз показує, що цього було занадто мало. Результати інспекторських перевірок переконливо про це свідчать. Так, накази Міністерства освіти УРСР від 24 березня 1965 р. «Про стан навчально-виховної роботи та професійно-трудової підготовки в спеціальних школах-інтернатах Волинської та Львівської областей» та від 1 квітня 1965 р. «Про стан навчально-виховної роботи в спеціальних школах-інтернатах Дніпропетровської області» зазначають, що, незважаючи на вжиті заходи, логопедична робота в цих навчально-виховних закладах проводиться незадовільно, у багатьох школах-інтернатах не обладнано логопедичні кабінети [5, спр. 4445, арк. 65, 96]. Хоча виправдання було вагомим – логопедичні пункти не відкривалися через відсутність логопедів.

Оскільки проблема логопедичних кадрів існувала і в загальноосвітніх школах, Міністерством освіти УРСР видано наказ від 4 січня 1964 р. «Про перепідготовку вчителів деяких категорій на довгострокових курсах при педінститутах і педучилищах». У цей перелік попала й категорія «логопеди» (з 15 вересня по 15 грудня). Документом наголошувалося: «...не надсилати на довгострокові курси перепідготовки вчителів не за фахом, учителів-заочників, учителів, які недавно закінчили навчальний заклад, та тих, які виходять на пенсію». Згідно з планом перепідготовки КДПІ ім. О. М. Горького зобов'язувався підвищити кваліфікацію 50 фахівцям логопедії для загальноосвітніх шкіл з усіх областей України [5, спр. 4053, арк. 6–7, 25]. Якщо загальну кількість розділити на число областей, то отримаємо дві особи з кожної області, що було для України як крапля в морі.

Оскільки дуже гостро стояли питання надання логопедичної допомоги розумово відсталим дітям, вони були предметом обговорення на науково-практичних конференціях. Так, у серпні 1965 р. відбулися міжобласні науково-практичні конференції педагогічних працівників допоміжних шкіл з питань поєднання навчання й виховання учнів за участю директорів шкіл, учителів, вихователів і логопедів. 19–21 серпня представники Запорізької, Кримської, Миколаївської, Одеської і Херсонської областей (150 осіб) провели конференцію у м. Сімферополі, 26–28 серпня представники Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської і Чернівецької областей (180 осіб) – у м. Львові. У роботі конференцій взяли участь М. Ф. Репа (начальник управління інтернатних

установ МО УРСР), М. Г. Кузьмицька (науковий співробітник інституту дефектології РСФСР), Н. М. Стадненко (завідувач відділом спеціальної психології НДІ психології УРСР), І. Г. Єременко (завідувач відділом спеціальної педагогіки НДІ педагогіки УРСР), О. П. Дубовецький (директор РУМК спеціальних шкіл). Програми конференцій передбачали пленарну й секційну роботу. Працювало чотири секції: директорів шкіл, учителів, вихователів, логопедів. Секції логопедів (Сімферополь – 28 осіб, Львів – 32 особи) розглядали питання, які турбували вчителів у повсякденній роботі з розумово відсталими дітьми. Найбільш важливими були: зміст і завдання логопедичної роботи; порушення мовлення в розумово відсталих дітей 1–4 класів; попередження дисграфії в розумово відсталих дітей у період навчання грамоти; характер помилок у письмових роботах учнів молодших класів; деякі прийоми роботи при дисграфії; досвід роботи з розумово відсталими дітьми, які мають тяжке недорозвинення мовлення; досвід подолання вад мовлення і письма при ринолалії; роль учителів та вихователів в організації логопедичної роботи з учнями; усунення заїкання в школярів у процесі проходження навчальної програми; прийоми активізації мовлення у розумово відсталих дітей; активізація навчального процесу в допоміжній школі [5, спр. 4446, арк. 59–66].

Важливим заходом у розвитку післядипломного навчання логопедів стала республіканська конференція працівників логопедичних пунктів при загальноосвітніх школах та логопедів установ охорони здоров'я, яка відбулася 17–19 червня 1969 р. у м. Дніпропетровську. У роботі конференції взяли участь 300 логопедів України, з яких 79 осіб виступили з доповідями. Мета конференції полягала у вивченні та поширенні передового педагогічного досвіду роботи логопедів, піднятті на належний рівень їхньої післядипломної освіти. Аналіз тематики конференції дає можливість, по-перше, побачити, що розглядалися питання виключно професійного спрямування, по-друге, зрозуміти, що всі проблеми, які висвітлювалися, чітко систематизувалися. Наприклад, перше, що піднімалося – проблема поширеності мовленнєвих порушень у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку та методики їх діагностики й обліку логопедичними пунктами. Друге – наукова організація роботи логопедичного пункту. З цього приводу прозвучало вісімнадцять виступів, у яких розглядалися тонкощі й особливості функціонування цього навчально-корекційного підрозділу, визначалися перспективи вдосконалення роботи. Третє – предметом дискусій стала проблема попередження й подолання мовленнєвих порушень у дітей різного віку. З питань недорікуватості

виступило дев'ять учасників конференції, загального недорозвинення мовлення – сім, заїкання – шість, інших порушень мовлення – шість. Четверте – особливий інтерес викликали виступи (їх було вісім) із клінічного й патофізіологічного вивчення дітей із важкими розладами мовлення, до чого були неготові деякі логопеди і, в першу чергу, які не мали спеціальної освіти [5, спр. 6760, арк. 88–92а]. Робота конференції переконливо підтвердила актуальність і необхідність логопедичної допомоги дітям і важливість рівня фахової підготовки логопедів.

На кінець 1966 р. в Україні сформувалася така мережа логопедичних пунктів: Вінницька область – 3, Донецька – 31, Дніпропетровська – 10, Житомирська – 3, Закарпатська – 4, Запорізька – 9, Івано-Франківська – 2, Київська – 2, Кіровоградська – 4, Кримська – 6, Львівська – 15, Миколаївська – 7, Одеська – 31, Полтавська – 8, Рівненська – 6, Сумська – 6, Тернопільська – 10, Харківська – 9, Хмельницька – 19, Черкаська – 21, Чернігівська – 3, Чернівецька – 6, м. Київ – 14. Разом – 228 логопедичних пунктів, крім того планувалося на 1967 р. відкрити у Вінницькій області 2 пункти, м. Севастополі – 5 [5, спр. 5010, арк. 18]. Треба зазначити, що, звітуючи про розширення мережі логопедичних пунктів, обласні ВНО звертають увагу на відсутність дипломованих логопедичних кадрів та необхідність запровадження курсів підвищення їхньої кваліфікації і, на жаль, не надавали інформації щодо реальної потреби областей у логопедичній допомозі.

Для вирішення кадрової проблеми продовжується підвищення кваліфікації логопедів на республіканському рівні. У червні 1967 р. у м. Києві проведено курси логопедів спеціальних шкіл (30 осіб) та логопедів загальноосвітніх шкіл (60 осіб). Навчальний план курсової підготовки логопедів спецшкіл включав засвоєння таких навчальних дисциплін: основи невропатології (10 годин), основи психопатології (10 годин), основи олігофренопедагогіки (12 годин), анатомія, фізіологія і патологія органів слуху і мовлення (10 годин), логопедія (58 годин), робота медико-педагогічних консультацій по відборі дітей до спеціальних шкіл (4 години), організація корекційно-виховної роботи в допоміжній школі (6 годин), науково-практична конференція (12 годин). Навчальний план для логопедів загальноосвітніх шкіл дещо відрізнявся. Замість основ олігофренопедагогіки були основи дефектології (14 годин), курс логопедії збільшувався до 72 годин [5, спр. 5356, арк. 135–136]. У цілому логопеди отримували досить широкий спектр психолого-медико-педагогічних знань, тобто теоретична і практична підготовка мала системний і фахово

спрямований характер, що в подальшому позитивно сприяло наданню ефективної логопедичної допомоги дітям.

У розробці навчальних планів, програм і змісту курсів із логопедії активну участь брала Марія Аврамівна Савченко (н. 1928 р.) – український педагог-дефектолог, провідний спеціаліст у галузі логопедії, кандидат педагогічних наук, доцент. Предметом наукових інтересів М. А. Савченко була проблема порушення звукової системи мовлення та прийоми виховання правильної звуковимови в дітей з нормальним інтелектом, розумово відсталих, дітей із порушеннями слуху. Учена довела значну роль самоконтролю дитини над власною вимовою для ефективного подолання вад звуковимови, а також зробила внесок у розв'язання проблеми класифікації порушень звуковимови на основі фонетичного підходу. М. А. Савченко вела широку пропаганду дефектологічних знань серед практичних працівників на курсах підвищення кваліфікації, виступала з доповідями на наукових сесіях, у методичних об'єднаннях різних регіонів України [1, 409].

У цей період через збільшення контингенту дітей з розладами мовлення з'явилася мережа шкіл-інтернатів для дітей з важкими розладами мовлення. Логопедична допомога подібній категорії дітей повинна була поєднуватися з наданням медичної допомоги. Тому проводиться республіканський семінар-практикум з метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників та лікарів-психоневрологів шкіл-інтернатів для дітей з важкими розладами мовлення, який відбувся 22–24 січня 1969 р. у м. Харкові. У роботі семінару-практикуму взяли участь директори шкіл-інтернатів (8 осіб), логопеди (8 осіб), учителі (27 осіб), лікарі (7 осіб) Дніпропетровської, Донецької, Київської, Харківської, Чернівецької областей і м. Києва. Із двадцяти виступів лише п'ять мали загальнопедагогічний характер, решта розглядали актуальні питання практичного спрямування логопедів. Особливо важливими були виступи педагогів-практиків, які ділилися власним педагогічним досвідом, наприклад, «Виправлення недоліків мовлення учнів першого класу» (Н. Ф. Бабанюк, вчителька Васильківської школи-інтернату Київської області), «Організація роботи з лікувальної фізкультури в логопедичній школі» (А. Г. Ноздрачова, вчителька Харківської школи-інтернату), а також педагогів і лікарів-науковців «Склад учнів та організація навчально-виховної роботи в школі для дітей із важкими розладами мовлення» (І. Й. Дьоміна, завідувач лабораторії логопедії НДІ педагогіки УРСР, канд. пед. наук), «Дитячі нервові хвороби, що викликають розлади мовлення»

(М. В. Рождественська, канд. мед. наук), «Використання інструментальних засобів при діагностиці розладів мовлення» (А. Л. Лінденбаум, лікар Харківської школи-інтернату, канд. мед. наук) [5, спр. 6266, арк. 78–81].

Важливими формами в підвищенні фахового рівня логопедів були наукові сесії та педагогічні читання з дефектології. Наукові сесії, які проходили в м. Москві за ініціативи АПН РРФСР кожні два роки, працювали по-секційно. На секціях з логопедії активними учасниками були науковці, вчителі та лікарі-практики з України. Так, якщо на Четвертій науковій сесії з дефектології (26–29 березня 1962 р.) з доповіддю «Лікування рухових і мовленнєворухових порушень у дітей з церебральним паралічем» виступила лише лікар Харківської школи-інтернату А. Л. Лінденбаум [4, 171], то вже в 1975 р. на Сьомій сесії з логопедичних проблем виступили А. С. Винокур, І. Й. Дьоміна, Г. С. Ластовецька, М. М. Михайлюк, М. А. Савченко, Є. Ф. Соботович, С. Ф. Слизської, В. П. Тюніна, Н. І. Орлова, М. В. Рождественська, Л. Г. Убийкін, Т. Г. Цибулько [3, 588–619]. Це свідчить, що наукова проблематика мовленнєвих розладів у дітей все більше хвилювала логопедів України.

Практичні питання логопедії стали предметом обговорення педагогічних читань. У 1961 р. на педагогічних читаннях з дефектології АПН РРФСР (у роботі секції логопедів) взяли участь логопеди і з України. Досвідом практичної роботи сурдопедагогічного кабінету м. Києва поділилася завідувач секції логопедії НДІ педагогіки УРСР І. Й. Кацовська. Про деякі випадки виправлення мовленнєвих вад розповіла завідувач навчальною частиною школи з мовленнєвими порушеннями м. Харкова І. Г. Ювенко. Також актуальними і змістовними були доповіді логопедів-практиків Є. Ф. Стрежакової, Є. Д. Бондаренко, Є. Г. Бочарової, директора школи Т. Т. Пархоменко, лікаря А. Л. Лінденбаум [2, 19].

У 1966 р. з нагоди 50-ї річниці Жовтневої революції вперше пройшли міжобласні педагогічні читання педагогічних працівників спеціальних шкіл. У м. Запоріжжі (18–20 серпня, Дніпропетровської, Запорізької, Кіровоградської, Полтавської, Сумської, Черкаської областей), у м. Донецьку (25–27 серпня, Донецької, Луганської, Харківської областей), у м. Києві (24–25 лютого 1967 р., Вінницької, Житомирської, Київської, Чернігівської областей і м. Києва). У роботі читань взяли участь майже 300 працівників спеціальних шкіл, серед яких 25 % логопеди. Секції логопедів заслухали та обговорили доповіді з питань: змісту і завдань логопедичної роботи в допоміжній школі; порушення мовлення в розумово відсталих дітей, учнів 1–4 класів; виправлення мовлення і письма в учнів 1–2 класів у

зв'язку з навчанням грамоти; подолання загального недорозвитку мовлення у розумово відсталих дітей у процесі трудової діяльності; роль учителів і вихователів у виправленні вад мовлення в розумово відсталих дітей; деякі прийоми усунення дисграфії в учнів 2–4 класів; виправлення ринолалії в учнів допоміжної школи; корекційна робота з учнями-логопатами в сім'ї [5, спр. 5354, арк. 171].

Аналіз тематики виступів на наукових сесіях і педагогічних читаннях показує, що проблеми корекції вад мовлення у дітей були досить актуальними в середовищі як практиків, так і науковців-логопедів. Під час цих зібрань фахівців дефектології висвітлювалися результати експериментальних досліджень, відбувався обмін досвідом, підвищувався фаховий рівень учасників. Окрім того, матеріали наукових сесій і педагогічних читань з дефектології публікувалися видавництвом АПН РРФСР у вигляді збірників доповідей і розповсюджувалися серед навчально-виховних закладів Радянського Союзу з метою апробації наукових досліджень, широкого обговорення педагогічними працівниками, що стало відчутним унеском у вдосконалення їхньої післядипломної освіти.

Про важливість питання організації логопедичної роботи в Україні свідчить наказ Міністерства освіти УРСР № 285 (грудень 1969 р.) «Про стан і заходи подальшого поліпшення логопедичної роботи в Українській РСР», у якому зазначалося, що позитивні зрушення мають місце, наприклад, у Дніпропетровській, Київській, Одеській і Харківській областях відкрито достатню кількість логопедичних пунктів, створено методичні об'єднання логопедів, а це дало можливість зробити організацію логопедичної допомоги дітям своєчасною й ефективною. Проте ще існували такі недоліки: не повною мірою проводиться логопедична робота в сільській місцевості, зокрема Волинської, Закарпатської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Сумської, Херсонської, Чернігівської, Чернівецької областей; відсутні методичні об'єднання у Вінницькій та Житомирській областях. Наказом обласні ІУВ зобов'язувалися забезпечити підвищення ідейно-політичного рівня та ділової кваліфікації педагогів логопедичних пунктів, РУМК спеціальних шкіл – вивчати, узагальнювати й упроваджувати в практику роботи передовий досвід кращих логопедів, опрацьовувати перспективний план їхньої курсової перепідготовки, забезпечувати методичне керівництво обласних методичних об'єднань логопедів [5, спр. 6766, арк. 90–92]. Із наказу зрозуміло, що в українському суспільстві продовжувала існувати потреба в логопедичній допомозі дітям

як спеціальних, так і загальноосвітніх шкіл. Місцеві органи влади вживали заходів для відкриття логопедичних пунктів. Мережа їх постійно зростала. Незважаючи на вжиті заходи, найбільш гостро стояло питання наявності логопедичних кадрів та їхнього післядипломного навчання. Оскільки на посади логопедів в силу обставин доводилося призначати філологів, потрібно було розширювати заочне відділення в КДПІ ім. О. М. Горького й організувати перепідготовку на базі обласних ІУВ. Тобто виникла гостра потреба в удосконаленні післядипломного навчання логопедичних кадрів. РУМК спеціальних шкіл організував курси підвищення кваліфікації, семінари-практикуми, педагогічні читання. Науковці НДІ педагогіки УРСР разом з логопедами-практиками проводили експериментальні дослідження з логопедії. Але це було лише початком у вирішенні проблем надання логопедичної допомоги дітям України.

Висновки. Таким чином, у другій половині 1960-х рр. в Україні активно постає питання дефіциту логопедичних кадрів, через що виникла потреба в систематизації роботи з удосконалення післядипломної освіти логопедів. РУМК спеціальних шкіл за участю НДІ педагогіки і психології УРСР та дефектологічного факультету КДПІ ім. О. М. Горького поступово вирішували цю проблему. Статистичні дані за п'ять років свідчать, що з логопедами на республіканському рівні проведено низку заходів, якими охоплено понад 500 логопедів. Звичайно, кількість логопедів, залучених до післядипломного навчання, була невисока. Це пояснюється, передусім, дефіцитом логопедичних кадрів вищої кваліфікації, низьким рівнем науково-дослідної роботи проблем логопедії, недостатньою готовністю РУМК спеціальних шкіл проводити навчання з цією категорією вчителів. На жаль, робота з поліпшення кваліфікації логопедів в означений період мала лише епізодичний характер.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Вагомим доповненням висвітленої проблеми може стати детальний аналіз теорії і практики перепідготовки та підвищення кваліфікації логопедів у 1970-х рр.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дефектологічний словник : навч. посіб. / за ред. В. І. Бондаря, В. М. Синьова. – К. : «МП Леся», 2011. – 528 с.
2. Педагогические чтения АПН РСФСР. – М., 1961. – 24 с.
3. Седьмая научная сессия по дефектологии. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1975. – 642 с.
4. Тезисы докладов четвертой научной сессии по вопросам дефектологии 26–29 марта 1962 г. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. – 220 с.
5. Центральний Державний архів вищих органів влади України. – Ф. 166, оп. 15.

РЕЗЮМЕ

Гладуш В. А. Пути совершенствования профессиональной подготовки логопедов в Украине (1960-е гг.).

Рассмотрены эволюционные процессы, происходившие в последипломном образовании логопедов в Украине во второй половине 1960-х гг. Осуществлен анализ архивных документов, в которых отражены важные правительственные решения по вопросам оказания логопедической помощи детям с речевыми нарушениями. Показана динамика расширения сети логопедических пунктов по всем регионам Украины. Охарактеризованы основные формы последипломного образования логопедов, среди которых были курсы повышения квалификации, республиканские и межобластные научно-практические конференции, семинары-практикумы, научные сессии, педагогические чтения. Определено, что содержание последипломного образования логопедов совершенствовалось введением дополнительных медицинских дисциплин и увеличением учебного времени на практические занятия в специальных школах. Показана организаторская работа Республиканского учебно-методического кабинета специальных школ, методическую помощь Научно-исследовательского института педагогики УССР, практическую деятельность дефектологического факультета Киевского государственного педагогического института имени А. М. Горького.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, последипломное образование, логопеды, курсы повышения квалификации и переподготовки, семинары-практикумы, научно-практические конференции.

SUMMARY

Gladush V. Ways of improvement of a speech therapist professional training in Ukraine (1960s).

Evolutionary processes taking place in the postgraduate education of speech therapists in Ukraine in the second half of the 1960s were considered. The analysis of the archival documents, which reflect the important government decisions on the provision of speech therapy to help children with speech disorders, was made. The statistics that proves accuracy and timeliness of taken decisions was given. Among the organizational arrangements a special place took the following: creation of the speech therapy points in preschools and comprehensive schools; introduction of additional rates of speech therapists in special educational institutions; expanding the network of special boarding schools for children with severe speech disorders; increasing of a governmental order to the defectological faculty in the preparation of speech therapists; proper organization of professional training for working speech therapists. The dynamics of speech therapy point network expansion in all regions of Ukraine is demonstrated. The main forms of postgraduate education of speech therapists, including advanced training courses and interregional and republican theoretical and practical conferences, workshops, scientific sessions, pedagogic reading are described. At the regional and national levels the increase of professional training systematically covers the majority of speech therapists of special and general educational institutions. It is shown that the content of postgraduate education of speech therapists was complemented with the medical disciplines. This was dictated by the fact that many children with severe speech disorders demanded to be provided with medical care. Much attention was paid to the practical classes in special schools, especially in matters of methodology for conducting speech therapy sessions. Covered organizational work of the Republican educational methodological cabinet of special schools, methodological help of speech therapy researchers from department of the Research Institute of Pedagogy of the

USSR, active and productive activity of teachers from defectological Department of Kiev State Pedagogical Institute named after A. M. Gorky in the training and professional development of speech therapists. The positive results and shortcomings in their work were revealed.

Key words: *professional training, postgraduate education, speech therapists, refresher courses and retraining, workshops, theoretical and practical conferences.*

УДК 37.013.015.311.018.53(477.53)

Б. В. Год, В. В. Пилипенко

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

ВИХОВНИЙ ІДЕАЛ ВСЕБІЧНО І ГАРМОНІЙНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ТВОРЧОМУ ДОРОБКУ О. СТРОНІНА

Стаття присвячена освітній діяльності Олександра Івановича Строніна у сфері поширення вітчизняних недільних шкіл. Доведена його провідна роль у відкритті більшості недільних шкіл Полтавщини. Обґрунтовуються педагогічні, організаторські та адміністративні здібності вчителя як фундатора мережі недільних шкіл. Розкриті шляхи налагодження взаємодії навчальних закладів регіону з метою поширення народної освіти. Простежується шлях становлення недільних шкіл у світлі освітньої діяльності педагога. Розглядається методична робота вчителя в контексті створення «Азбуки» за новітнім підходом В. Золотова. Акцентується увага на тому, що більшість успіхів у діяльності досліджуваних закладів були пов'язані з ініціативами О. Строніна.

Ключові слова: *Олександр Іванович Стронін, «Азбука», метод В. Золотова, народна освіта, навчання, недільна школа, освітня діяльність.*

Постановка проблеми. Питання виховання особистості завжди було одним із ключових у житті суспільства. Споконвічний пошук нових шляхів удосконалення виховного впливу на людину формував систему усталених переконань, що складала ідеальний образ вихованця. Сучасна українська освіта переживає складний і неоднозначний період утвердження власного нового виховного ідеалу, що має водночас поєднувати в собі багатовікові традиції народу та сучасні прогресивні тенденції педагогічної науки. Неоціненним джерелом для вирішення цього питання є вітчизняний історико-педагогічний досвід, який увібрав у себе грандіозний об'єм прикладів побудови виховної взаємодії.

Особливо важливим є дослідження проблеми формування виховного ідеалу особистості за умов трансформаційних процесів у суспільстві, коли педагог балансував на межі двох стихій: потужного, але відживаючого старого ладу та несталого, але бурхливо прогресуючого нового.

Освітня діяльність Олександра Івановича Строніна припала саме на такі часи. Педагог сформулював, обґрунтував власний самобутній і оригінальний виховний ідеал у період кризи феодално-кріпосницького